Sissejuhatus

Kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse (KORKS) väljatöötamine ja menetlemine on toimunud pika aja jooksul ning eelnõu on selle käigus läbinud mitu sisulist muudatust. Seetõttu puudub üks terviklik allikas, mis koondaks seaduse kujunemise, olulisemad muudatused, nende põhjendused ning osaliste rollid ja ülesanded. Siinne käsiraamat aitab seda lünka täita, andes tervikvaate KORKS-i loogikast, rakendamisest ning ohtudeks valmistumise ja kriisiolukordade lahendamise põhimõtetest. Käsiraamatu keskne eesmärk on aidata mõista, kuidas riskianalüüs, kriisiplaneerimine, toimepidevus, valmisolek ja kriisiolukorra lahendamine moodustavad tervikliku süsteemi.

Käsiraamat ei ole õigusakt ning selle eesmärk on toetada KORKS-i ja muude asjakohaste õigusaktide ühetaolist rakendamist. **Käsiraamatut ei või tõlgendada viisil, mis muudaks, laiendaks või kitsendaks õigusaktidest tulenevaid õigusi, kohustusi, pädevusi või vastutust. Tegemist on abistava materjaliga seaduse rakendajale.** Käsiraamatus esitatud selgitused, näited, metoodilised kirjeldused, protsessiskeemid, vormid ja muud rakendusjuhised on koostatud õigusaktide rakendamise toetamiseks ning nende eesmärk on aidata õigusaktidest tulenevaid nõudeid mõista ja praktikas kasutada. Kui käsiraamatu sisu ja õigusakti vahel ilmneb lahknevus või vastuolu või kui käsiraamatu tõlgendamisel tekib kahtlus, on ülimuslik õigusakt ning lähtuda tuleb õigusakti regulatsioonist. Käsiraamatus kasutatud sõna „peab" viitab õigusaktist tulenevale kohustusele, sõnad „soovitatav", „võib" ja „otstarbekas" tähistavad soovituslikku praktikat või head tava.

Loetavuse huvides kasutatakse käsiraamatus läbivalt mõisteid ja lühendeid, mis on selgitatud mõistete ja terminite peatükis. KORKS-i sätetele viitamisel kasutatakse üksnes paragrahvi-, lõike- ja punktitähist, teiste õigusaktide puhul lisatakse viitele õigusakti nimetus või lühend.

Käsiraamat koosneb kolmest osast, mis järgivad kriisivalmiduse tervikloogikat: ohtude ennetamine ja nendeks valmistumine loob eeldused sündmustele tõhusaks reageerimiseks ja kriisiolukordade lahendamiseks; kriisiolukorra lahendamine võimaldab piirata ohu mõju ja säilitada ühiskonna toimimist; selge rolli- ja vastutusjaotus tagab, et kõik osalised teavad oma ülesandeid valmistumisel, olukorra lahendamisel ja taastumisel.

Valmistumine ja ennetamine keskendub tegevustele, millega hinnatakse ja vähendatakse ohtudest tulenevaid riske ning luuakse valmisolek ohtude realiseerumisel tegutsemiseks ja kriisiolukordade lahendamiseks. Osa käsitleb riskianalüüside ja kriisiplaanide koostamist, toimepidevust ja valmisolekutasemeid, objektikaitset, kriisiülesandeid, varusid, muid varustuskindluse tagamise meetmeid ning õppuste korraldamist.

Kriisiolukorra lahendamine käsitleb tegevusi, millega piiratakse kriisiolukorra mõju, kaitstakse inimesi ja tagatakse ühiskonna toimimine olukorras, kus oht on realiseerunud. Osa selgitab kriisiolukorra juhtimise ja lahendamise põhimõtteid ning kriisiolukorra, sealhulgas eriolukorra, erakorralise seisukorra ja sõjaseisukorra regulatsiooni. Samuti käsitletakse mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni, elanikkonnakaitset ning muid kriisiolukorra ajal rakenduvaid erisusi.

Osalejad ja vastutus annab ülevaate ohtudeks valmistumises ja kriisiolukordade lahendamises

osalevate institutsioonide, asutuste, ettevõtete ja teiste osapoolte ülesannetest ning vastutusest. Selge rollijaotus aitab tagada koostöö, vältida ülesannete kattumist ja toetab tõhusat otsustamist olukorra kõigis etappides.

Peatükke võib kasutada nii tervikliku käsitlusena kui ka üksikküsimuste lahendamiseks, kuid konkreetse teema puhul tuleb arvestada ka käsiraamatu teistes osades kirjeldatud seoseid, ülesandeid ja põhimõtteid.

Käsiraamatut ajakohastatakse vastavalt õigusaktide muudatustele, rakenduspraktika kujunemisele, õppustest ja tegelikest sündmustest saadud kogemustele ning kasutajate tagasisidele. Käsiraamat ei käsitle ammendavalt kõiki võimalikke olukordi ega iga valdkonna, asutuse või üksikjuhtumi eripära. Selle kasutamisel tuleb alati arvestada konkreetse olukorra asjaolusid, kohaldatavaid õigusakte ning asjaomase asutuse või isiku pädevust ja vastutust.

Kui käsiraamatu kasutamisel tekib küsimusi või vajadus mõne teema täiendava selgitamise järele, palume tagasiside edastamiseks kasutada vormi. Kasutajate ettepanekud ja kogemused aitavad käsiraamatut ajakohastada ning muuta selle praktilisemaks.

Käsiraamat on ka selleks, et teha kriisivalmiduse ja riigikaitse korraldus arusaadavaks ka laiemale lugejaskonnale, kes ei tööta igapäevaselt õigustekstidega, ning toetada seeläbi laia riigikaitse elluviimist.

Viimati uuendatud 01.10.2026